

Araştırma Makalesi

Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının “İnsan Hakları ve Demokrasi” Kavramı ile İlgili Geliştirdikleri Metaforlar

Elementary School Pre-Service Teachers' Metaphors for The Concept of "Human Rights and Democracy"

Research Article

Aylin YAZICIOĞLU*¹ Vesile ALKAN²

Karamanoğlu Mehmetbey
Uluslararası Eğitim
Araştırmaları Dergisi

Aralık, 2019
Cilt 1, Sayı 2
Sayfalar: 63-70
<http://dergipark.gov.tr/ukmead>

* Sorumlu Yazar

Makale Bilgileri

Geliş : 02.09.2019
Kabul : 07.11.2019

Özet

Okul ve sınıf ortamında öğrencilerin birbirleriyle, okul idarecileriyle ve öğretmenleriyle olan iletişimlerinde, insan hakları ve demokrasi kavramları, hem değerler eğitimi çerçevesinde ele alınması hem de güncellik taşıması sebebiyle önemlilik göstermektedir. Bu çerçevede çalışmada; sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının “insan hakları ve demokrasi” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforları belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma nitel desende hazırlanmıştır. Çalışma grubunu Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğrenimine devam eden 104 sınıf öğretmenliği öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak bir form geliştirilmiştir. Formda öğretmen adaylarına açık uçlu soru yöneltilmiş, çalışma verilerinin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Verilerin analizinden 9 farklı tema ortaya çıkmış, bu tema başlıkları altında çeşitli metaforlar alıntılarla desteklenmiştir. İnsan hakları ve demokrasi kavramlarına yönelik araştırmalar çeşitli branşlardaki öğretmen gruplarıyla birlikte yapılabilir, karşılaştırmalı olarak ele alınabilir.

Anahtar kelimeler: İnsan hakları ve demokrasi, metafor, öğretmen adayı

Abstract

In the communication of students with school administrators and teachers in the school and classroom environment, the concepts of human rights and democracy are important because they are handled within the framework of values education and are up-to-date. In this context; It was aimed to determine the metaphors developed by elementary school pre-service teachers' for the concept of haklar human rights and democracy.. The research was prepared in qualitative design. The study group consisted of 104 primary school students attending Pamukkale University Faculty of Education. In the study, a form was developed as a data collection tool. In the form, open-ended questions were posed to prospective teachers and descriptive analysis techniques were used in the analysis of the study data. 9 different themes emerged from the analysis of the data, various metaphors under this theme headings were supported with quotations. Researches on human rights and democracy concepts can be carried out with teacher groups in various disciplines.

Keywords: Human rights and democracy, metaphor, pre-service teacher

International Journal of
Karamanoğlu Mehmetbey
Educational Research

December, 2019
Volume 1, No 2
Pages: 63-70
<http://dergipark.gov.tr/ukmead>

* Corresponding author

Article Info:

Received : 02.09.2019
Accepted : 07.11.2019

¹ Karamanoğlu Mehmetbey University, Faculty of Education. e-mail: aylinyazicioglu@kmu.edu.tr

² Pamukkale University, Faculty of Education. e-mail: vesile@pau.edu.tr

GİRİŞ

Günümüzde ülkeler, toplumda demokrasinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına, toplum hayatının refah düzeyi yüksek, daha huzurlu, hoşgörülü ve anlayışlı, değerlere saygılı ve katılımcı olmalarına önem göstermektedir. Çünkü devletin bireylere verdiği önem ve haklar toplumların gelişmişliğinin, demokraside ne kadar yol aldığının, bilinçli ve duyarlı vatandaş yetiştirmede hangi nitelikleri baz aldığının bir göstergesidir. Toplum yaşamının sürekli değişmesi ve gelişmesi bireylere yaşamlarında çeşitli haklar ve sorumluluklar getirmektedir. Bu haklar insan hakları ve demokrasi kavramları çatısı altında birleşmektedir. Bu hakların elde edilmesi ve geliştirilmesi yüzlerce yıl sürmüş, çeşitli mücadeleler ve savaşlar sonunda elde edilmiştir. Toplumların temel değerlerinin oluşmasında ve gelişmesinde insan hakları ve demokrasi kavramlarının varlığına hayatın her alanında ihtiyaç duyulmaktadır.

İnsan hakları kavramı temel hak ve özgürlükler çerçevesinde sadece insan olma niteliğini önem çıkaran bir kavramdır. Bu haklar vazgeçilmez ve birincil olan; yaşama, kişi dokunulmazlığı, din, vicdan, düşünce özgürlüğü hakkı gibi birçok hak konu ve kavramlarını içermektedir (Çüçen 2013 ve Kara, 2017). Benzer nitelikte demokrasi kavramı da insan hakları çerçevesinde elde edilen hakların yönetime yansımaları olarak ifade edilmiştir. Bu çerçevede demokrasi kavramı toplum hayatında yerini bulmak için; etkin katılım, oy kullanma eşitliği, bilgi edinebilme, gündemin kontrolü ve yetişkinlerin dâhil olması etkenlerine bağlıdır (Dahl, 2010). Yaşamla iç içe olan insan hakları ve demokrasi kavramı, eğitim ortamlarında da yerini almıştır. Özellikle sınıf ortamlarında, öğrencilerin hem birbirleriyle hem öğretmenleriyle hem de idarecilerle olan ilişkilerinde, ılımlı okul ikliminin oluşturulmasında, dolayısıyla öğrencilerin karakter ve ahlak gelişmelerinin oluşmasında insan hakları ve demokrasi kavramı giderek önem kazanmaktadır.

İnsan hakları ve demokrasi ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; okul öncesi öğretmenlerin demokrasi anlayışlarının değerlendirilmesi (Köse, 2009), sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, demokratik öğretmenlerde bulunması gereken nitelikler hakkındaki görüşleri (Demircioğlu, Mutluer ve Demircioğlu, 2011), ilköğretim öğretmenlerinin demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesine yönelik görüşleri (Genç ve Güner, 2012), bir toplumsal değişme paradigması olarak demokrasinin eğitime yansımaları: demokratik eğitim (Abdulvahap, 2010), sınıf öğretmeni adaylarının empatik beceri ve demokratik tutumlarının incelenmesi (Ercoşkun, Nalçacı, 2008), öğretmen adaylarının demokrasi algıları (Sarı ve Sadık, 2011) şeklinde çeşitli araştırmaların yapıldığı tespit edilmiştir. Çalışmaların, öğretmen ve öğretmen adaylarının demokratik tutumlarını ölçmeye yönelik olarak hazırlandığı dikkati çekmiştir. Bununla birlikte Demircioğlu ve Mutluer (2011); Balbağ, N. Leman, Gürdoğan B. Ömür ve Ersoy, A. Figen, (2017); Hacat ve Demir (2017); Kartal, A. , Öksüz, Y. , Öztürk, M. B. ve Demir, E. G. (2018) ise araştırmalarında insan hakları ve demokrasi kavramlarına yönelik öğretmen, öğretmen adayı ve öğrencilerin görüşlerini ele almıştır.

Belirtilen çalışmalarla karşılaştırıldığında araştırma, konu ve kullanılan yöntem olarak farklılık göstermektedir. Bu çalışmada, aday öğretmenlerin insan hakları ve demokrasi kavramlarına yönelik görüşleri, bakış açıları oluşturulan metaforlar yoluyla ortaya çıkarılmaya çalışılmış, alan yazına katkı sağlanması amaçlanmıştır. Metaforlar; öğrenmeyi düşündürür. Bir bilgiyi edinmede ve bunu aktarmada en yaygın öğrenmelerden biridir. Öğrenmeyi düşünmek için alternatif yollar sunar (Hager, 2008). Metaforlar, insanların hayatı, çevreyi, olayları ve nesnelere nasıl gördükleri; farklı benzetmeler kullanarak açıklamaya çalışmada kullandıkları bir araç olarak düşünülmektedir (Cerit, 2008: 694). Metafor insan zihninin bir kavramı nasıl algıladığını ortaya koymakta önemli bir araçtır. Bir kavrama yönelik yapılan metaforlardan yola çıkılarak, o kavramlar ile ilgili önemli kestirimler ve değerlendirmeler yapılabilir (Çoklar ve Bağcı, 2009: 174).

Özellikle temel eğitim dönemindeki öğrencilerin özellikleri göz önüne alındığında, öğrencilerin öğretmenlerini rol model olarak algıladığı, öğretmenin davranışlarını, olaylara karşı gösterdiği tutumları benimsediği ve taklit ettiği bilinmektedir. Öğretmen adaylarının gerek sınıf ortamında geliştirecekleri demokratik sınıf ortamı yapısında, gerekse günlük yaşam ve olaylarla ilgili karşılaştıkları “insan hakları ve demokrasi” kavramlarına yönelik olarak gösterecekleri her bir davranış ve tutumun öğrenciler üzerinde etkisi düşünüldüğünde, insan hakları ve demokrasiyle ilgili görüşlerinin metafor yolu ile ortaya konması, düşüncelerinin belirlenmesi önemlilik arz etmektedir. Bu nedenle sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının “insan hakları ve demokrasi” kavramı ile ilgili geliştirdikleri metaforların belirlenmesine çalışılmıştır.

Araştırmanın amacı

Çalışmanın amacı, sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının “insan hakları ve demokrasi” kavramı ile ilgili geliştirdikleri metaforları tespit etmektir. Bundan hareketle öğretmen adaylarının oluşturdukları metaforlardan yola çıkarak demokrasi ve insan haklarıyla ilgili olarak, onların bakış açılarını ve görüşlerini ortaya çıkarmak amaç edinilmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın temel problem cümlesi de “sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının “insan hakları ve demokrasi” kavramı ile ilgili geliştirdikleri metaforlar nelerdir?” şeklindedir.

YÖNTEM

Çalışma nitel desende oluşturulmuştur. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 39). Creswell'e (2008) göre ise; araştırmanın çalışma grubundan detaylı bilginin elde edilmesini, araştırmacıların bilmediklerini ve keşfetmek istediklerini inceleyebilmelerini sağlar. Bu yolla araştırmada sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının “insan hakları ve demokrasi” kavramı ile ilgili geliştirdikleri

metaforları belirlenmeye, derinlemesine ele alınmaya çalışıldığı için nitel desen kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının insan hakları ve demokrasi kavramlarına yönelik bakış açılarını yansıtmak ve bu durumu ortaya çıkarmak için nitel desen türlerinden durum çalışması benimsenmiştir. Durum çalışmaları, bir durumun yaşandığı ortam içinde betimlenip detaylandırıldığı ve ‘nasıl’ ve ‘ne için’ sorularının cevaplandırıldığı çalışmalardır (Cohen, Manion ve Morrison, 2007; Yin, 2003).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü’nde 3 ve 4. sınıfta öğrenimine devam eden 104 sınıf öğretmenliği öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklem seçiminde amaçlı örnekleme tekniği kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme tekniğinde, araştırma evrenini oluşturacak kişilerin özelliklerinin tespit edilmesine ve bu özelliklere uyan kişilere ulaşılmasına dikkat edilmektedir (Christensen, Johnson ve Turner, 2014). Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde, öğretmen adaylarının Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersi öğretimi derslerini almış olmalarına dikkat edilmiştir. Bu amaca dikkat edilmesinin nedeni ise; “insan hakları ve demokrasi” kavram ve kazanımlarının Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersi öğretim sürecinde ele alınmış, öğrencilerin bu kavramlara yönelik bir hazırbulunuşluk düzeylerinin bulunmasıyla ilgilidir.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanma aşamasında ilk olarak öğretmen ve öğretmen adaylarının “insan hakları ve demokrasi” kavramlarına yönelik algı, tutum ve anlayışlarının ele alındığı eserlerin incelenmesine dayalı genel bir literatür taraması yapılmıştır. Bunun yanında metafor ve metaforun kullanım alanlarına yönelik çalışmalarda incelenmiştir. İlgili alan yazı taraması sonucunda sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının “insan hakları ve demokrasi” kavramlarına yönelik geliştirdikleri metaforların belirlenmeye çalışıldığı “*“İnsan hakları ve demokrasi” kavramı.....gibidir/benzer, çünkü.....*” şeklinde olan açık uçlu soru sorulmuştur. Veri toplama aracını uygulamadan önce öğretmen adayları metafor kavramıyla ilgili kısaca bilgilendirilmiş, bilgilendirme sonrasında ilgili soruyu cevaplamaları istenmiştir.

Verilerin Analizi

Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının “insan hakları ve demokrasi” kavramı ile ilgili geliştirdikleri metaforları ortaya koymak ve açıklamak için betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2011)’in belirttiği gibi; betimsel analiz sürecinde elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Amaç, elde edilen bulguları düzenlemiş ve yorumlanmış bir biçimde sunmaktır. Betimsel analizde veriler, özetlenerek ve yorumlanarak sunulur. Araştırmada da öğretmen adaylarının insan hakları ve demokrasi kavramlarına yönelik geliştirdikleri metaforlar betimsel analiz tekniğiyle ele alınmış ilgili temalar çerçevesinde incelenmiştir.

Çalışmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla, önce uzman görüşlerine başvurulmuş daha sonra öğretmen adaylarına pilot bir uygulama yapılmıştır. Pilot uygulamanın değerlendirilmesinin ardından uygulamaya geçilmiştir. Uygulamanın ardından öğretmen adaylarının verdikleri cevaplar doğrultusunda; incelenen metafor verilerinden 7 adet veri, açık uçlu sorunun eksik cevaplanması ya da verilen cevaplar içinde benzetilen ve benzetme yönü arasında bağlantının olmaması sebebiyle elemeye tabi tutulmuştur.

BULGULAR

Araştırma sorusu doğrultusunda verilerin analizinden 9 tema ortaya çıkmıştır. Temalar; 1. Hak ve Adalet, 2. İhtiyaç, Gerekliklik, 3. Güçlü Olma, Ayakta Kalma, 4. Değişkenlik, 5. Rehber, 6. Özgürlük, 7. İşlerlik, 8. Hayal, 9. Düzen şeklinde belirtilmiştir. Temalara ait yüzde ve frekans değerleri tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Temalara Ait Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Temalar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
1. Hak ve Adalet	33	31.7
2. Özgürlük	26	25
3. İhtiyaç, Gerekliklik	20	19.2
4. Güçlü Olma, Ayakta Kalma	9	8.7
5. İşlerlik	4	3.8
6. Rehber	4	3.8
7. Değişkenlik	3	2.9
8. Hayal	3	2.9
9. Düzen	2	2
TOPLAM	104	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi 104 (%100) öğretmen adayının katılımıyla gerçekleşen çalışmada 9 tema ortaya çıkmıştır. Temaların frekans ve yüzdeler değeri ise; **Hak ve Adalet** teması %31.7 (33), **Özgürlük** %25 (26), **İhtiyaç, Gereklilik** %19.2 (20), **Güçlü Olma, Ayakta Kalma** %8.7 (9), **İşlerlik** %3.8 (4), **Rehberlik** %3.8 (4), **Değişkenlik** %2.9 (3), **Hayal** %2.9 (3), **Düzen** %2 (2) şeklindedir. Hak ve adalet temasına ilişkin frekans ve yüzdeler değeri tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

Hak ve Adalet Temasına Ait Metaforların Frekans ve Yüzdeler Değeri

Metaforlar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Eşit hak	20	60.61
İnsanın değeri	5	15.15
Adaletli yönetim	3	9.09
Denge	2	6.06
Hayat	2	6.06
Güneş	1	3.03
TOPLAM	33	100

Tablo 2’de belirtildiği gibi, 1. Tema olan “Hak ve Adalet” temasına ait olan metaforların frekans ve yüzdeler değeri ise; **“Eşit Hak”** metaforu %60.61 (20), **“İnsanın Değeri”** %15.15 (5), **“Adaletli yönetim”** % 9.09 (3), **“Denge”** %6.06 (2), **“Hayat”** %6.06 (2) ve **“Güneş”** %3.03 (1) metaforu şeklindedir. Kullanılan metaforlarla ilgili öğretmen adaylarından **metafor no:12**

“İnsan hakları ve demokrasi kavramı eşitlik gibidir, çünkü insanların hepsinin sahip olduğu eşit haklar vardır”, metafor no:30

“Tek kelimeyle yaşadığını anlamak gibidir, çünkü insana insan olduğunu anlatır”, metafor no:21

“Mutlu bir toplum gibidir, çünkü mutlu bir toplumun olmazsa olmaz eşit şartlarda insanlara değer veren bir yönetimdir” şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

Tablo 3

Özgürlük Temasına Ait Metaforların Frekans ve Yüzdeler Değeri

Metaforlar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Bağımsızlık	18	69
Kuş	3	12
Işık	2	7.6
Ağaç Kökü	1	3.8
Okul ve Öğrenci	1	3.8
Uçurtma	1	3.8
TOPLAM	26	100

Tablo 3’de belirtildiği gibi, 2. Tema olan “Özgürlük” temasına ait olan metaforların frekans ve yüzdeler değeri ise; **“Bağımsızlık”** metaforu %69 (18), **“Kuş”** %12 (3), **“Işık”** %7.6 (2), **“Ağaç Kökü”** %3.8 (1), **“Okul ve Öğrenci”** %3.8 (1) ve **“Uçurtma”** %3.8 (1) metaforu şeklindedir. Kullanılan metaforlarla ilgili öğretmen adaylarından **metafor no: 92**

“Düşünce ve davranış özgürlüğüne gibidir çünkü bu kavramlar insan odaklıdır”, metafor no: 4

“Ağacın kökleri gibidir çünkü bir ülkenin ayakta kalmasını sağlar”, metafor no: 51 ise;

“Güvercin gibidir çünkü güvercinler özgürlüğü temsil ederler. İnsan hakları ve demokrasi kavramlarının temel ögesi insandır ve insan da hür, özgür olmalıdır” sözleriyle ifade etmiştir. İhtiyaç ve gereklik temasına ait yüzde ve frekans değeri tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4*İhtiyaç, Gereklilik Temasına Ait Metaforların Frekans ve Yüzelik Değerleri*

Metaforlar	Frekans (f)	Yüzelik (%)
Ekmek- Su	7	35
Kural	4	20
Toplu Yaşama	4	20
Nefes	3	15
Işık Kaynağı	2	10
TOPLAM	20	100

Tablo 4’de belirtildiği gibi, 3. Tema olan “İhtiyaç, Gereklilik” temasına ait olan metaforların frekans ve yüzelik değerleri ise; “**Ekmek- Su**” metaforu %35 (7), “**Kural**” %20 (4), “**Toplu Yaşama**” %20 (4), “**Nefes**” %15 (3), ve “**Işık Kaynağı**” %10 (2) metaforu şeklindedir. Kullanılan metaforlarla ilgili öğretmen adaylarından **metafor no:2**

“İnsanın vazgeçilmezi olan su gibidir çünkü su olmazsa insan yaşamını sürdüremez”, metafor no: 39

“Ekmek- su gibidir çünkü insanın ekmeğe suya nasıl ihtiyacı varsa, gereksinim duyuyorsa, insan hakları ve demokrasiye o denli ihtiyaç duyuyordur. Eğer olmazsa insanlık yaşayamaz olur”, metafor no: 61

“Nefes almak gibidir çünkü haklar ve demokrasiye hayatımızın her anında ihtiyacımız vardır” olarak düşüncelerini açıklamıştır. Güçlü olma, ayakta kalma temasına yönelik yüzde ve frekans değerleri tablo 5’de belirtilmiştir.

Tablo 5*Güçlü Olma, Ayakta Kalma Temasına Ait Metaforların Frekans ve Yüzelik Değerleri*

Metaforlar	Frekans (f)	Yüzelik (%)
Güvence	5	56
Ağaç	2	22
Yapı	2	22
TOPLAM	9	100

Tablo 5’de belirtildiği gibi, 4. Tema olan “Güçlü Olma, Ayakta Kalma” temasına ait olan metaforların frekans ve yüzelik değerleri ise; “**Güvence**” metaforu %56 (5), “**Ağaç**” %22 (2) ve “**Yapı**” %22 (2) metaforu şeklindedir. Kullanılan metaforlarla ilgili öğretmen adaylarından **metafor no: 37**

“Ağaç gibidir çünkü ağaçların yaprakları, çiçekleri, meyveleri, zamanı geldiğinde ve olması gerektiği gibi açmalıdır. İnsan hakları da böyle böyledir”, metafor no: 10

“Bina gibidir çünkü bina sağlam oluşturamazsak en küçük bir sallantıda yıkılır. Ama dayanıklı binalar olursa o binalara bir şey olmaz”, metafor no: 29 ise

“Şelale gibidir çünkü yamaçtan aşağı akarken hızına kimse baş kaldıramaz alır götürür. İnsan hakları ve demokrasi de yerinde kullanılmadığında insanları nereye sürükler belli olmaz” sözleriyle görüşlerini sunmuştur. İşlerlik temasına ait frekans ve yüzelik değerleri tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6*İşlerlik Temasına Ait Metaforların Frekans ve Yüzelik Değerleri*

Metaforlar	Frekans (f)	Yüzelik (%)
Çalışkanlık	2	50
Saat	1	25
Asma, üzüm	1	25
TOPLAM	4	100

Tablo 6’da belirtildiği gibi, 5. Tema olan “İşlerlik” temasına ait olan metaforların frekans ve yüzdeler değeri ise; “**Çalışkanlık**” metaforu %50 (2), “**Saat**” %25 (1) ve “**Asma, üzüm**” %25 (1) metaforu şeklindedir. Kullanılan metaforlarla ilgili öğretmen adaylarından **metafor no: 56**

“Aruların veya karıncaların çalışması gibidir çünkü arı ve karıncaların her birinin bir görevi ve işlevi vardır. Birbirlerinin haklarına ve işlevlerine karışmazlar. Herkes kendi işini yapar ancak herkes işini tam yaptığından kalkınma toplu olarak olur”, **metafor no: 101** ise

“Asma, üzüm bağı gibidir çünkü bu kavramlara sahip çıkıp bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur, suistimal edilir” ifadeleriyle açıklamıştır. Rehberlik temasına ait frekans ve yüzdeler değeri tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7

Rehber Temasına Ait Metaforların Frekans ve Yüzdeler Değeri

Metaforlar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Yıldız	2	50
Atatürk	1	25
Makinenin İşleyişi	1	25
TOPLAM	4	100

Tablo 7’de belirtildiği gibi, 6. Tema olan “Rehber” temasına ait olan metaforların frekans ve yüzdeler değeri ise; “**Yıldız**” metaforu %50 (2), “**Atatürk**” %25 (1) ve “**Makinenin İşleyişi**” %25 (1) metaforu şeklindedir. Kullanılan metaforlarla ilgili öğretmen adaylarından **metafor no: 57**

“Kutup yıldızı gibidir. Çünkü herkesin kaybolduğunda sığınabileceği bir yerdir”, **metafor no: 91** ise

“Atatürk gibidir çünkü demokrasinin bizim için kaynağı olmuştur” şeklinde ifade etmiştir.

Tablo 8

Değişkenlik Temasına Ait Metaforların Frekans ve Yüzdeler Değeri

Metaforlar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Bukalemun	1	33,3
Otobüs	1	33,3
Karpuz	1	33,3
TOPLAM	3	100

Tablo 8’de belirtildiği gibi, 7. Tema olan “Değişkenlik” temasına ait olan metaforların frekans ve yüzdeler değeri ise; “**Bukalemun**” metaforu %33,3 (1), “**Otobüs**” %33,3 (1) ve “**Karpuz**” %33,3 (1) metaforu şeklindedir. Kullanılan metaforlarla ilgili öğretmen adaylarından **metafor no: 26**

“Belediye otobüsü gibidir çünkü oturandan çok ayakta olan vardır. Bir oraya çekersin bir buraya çekersin. İnsan hakları da böyledir”, **metafor no: 97** ise

“Karpuz gibidir çünkü içinden ne çıkacağını bilemezsiniz. Kimisine göre demokrasi kimisine göre insan hakları herkes kendine çeker. Asıl olan anlamak ve yaşamaktır” olarak sözlerini vurgulamıştır. Hayal/Yaşam temasına yönelik frekans ve yüzdeler değeri tablo 9’da belirtilmiştir.

Tablo 9

Hayal/Yaşam Temasına Ait Metaforların Frekans ve Yüzdeler Değeri

Metaforlar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Hayal Kurma	1	%33.3
Yaşam	2	%66.6
TOPLAM	3	100

Tablo 9’de belirtildiği gibi, 8. Tema olan “Hayal/ Sonsuzluk” temasına ait olan metaforların frekans ve yüzdeler değeri ise; “**Hayal Kurma**” %33.3 (1) ve “**Yaşam**” %66.6 (2) metaforu şeklindedir. Kullanılan metaforlarla ilgili öğretmen adaylarından **metafor no: 68**

“Ruh gibidir çünkü ruhumuz olmazsa bedenimizin bir anlamı yoktur. Cansız bir beden nasılsa insan haklarına sahip olmayan bir insanın da cansız bir bedenden farkı yoktur”, **metafor no: 36**

“Hayal kurmak gibidir çünkü hiçbir zaman o hayale istendiği gibi ulaşamayacaktır” şeklinde sözlerle belirtmiştir. Son tema olan düzen temasına yönelik yüzde ve frekans değerleri de tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10

Düzen Temasına Ait Metaforların Frekans ve Yüzdeler Değerleri

Metaforlar	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Çevre	1	%50
Toplum Düzeni	1	%50
TOPLAM	2	100

Tablo 10’da belirtildiği gibi, 9. Tema olan “Düzen” temasına ait olan metaforların frekans ve yüzdeler değerleri ise; “**Çevre**” %50 (1) ve “**Toplum Düzeni**” %50 (1) metaforu şeklindedir. Kullanılan metaforlarla ilgili öğretmen adaylarından **metafor no: 100**

“Doğal çevre gibidir çünkü dikkatli kullanmazsan zararını görürsün”, **metafor no: 103**

“Düzene benzer çünkü haklar ve demokrasi olmazsa toplumlarda bir düzen olmaz” ifadeleriyle görüşlerini sunmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının “insan hakları ve demokrasi” kavramı ile ilgili geliştirdikleri metaforlar incelenmiştir. Sonuçlar dikkate alındığında katılımcıların insan hakları ve demokrasi kavramına yükledikleri anlamlar araştırılmış, öğretmen adaylarından 9 farklı tema elde edilmiştir. Bu temalar: Hak ve adalet; ihtiyaç, gereklilik; güçlü olma, ayakta kalma; değişkenlik; rehber; özgürlük; işlerlik; hayal ve düzen şeklinde incelenmiştir.

Öğretmen adayları ilk tema olan “hak ve adalet” temasına yönelik; “eşit hak”, “insanın değeri”, “adaletli yönetim”, “denge”, “hayat” ve “güneş” metaforlarını belirtmiştir. Benzer tema ve metaforlar Sarı ve Sadık (2011)’in çalışmasında da bahsedilmiş, güneş metaforu çalışmada vurgulanmıştır. Çalışma, Demircioğlu ve Mutluer (2011)’in çalışmasıyla benzerlik göstermiş, ilgili çalışmada öğretmen adaylarının demokratik öğretmen niteliklerine yönelik görüşleri ele alınmış adayların eşitlik, adalet kavramları üzerinde durdukları görülmüştür. Benzer nitelikte araştırma Balbağ ve arkadaşları (2017), Hacat ve Demir (2017) ve Kartal ve arkadaşlarının (2018) çalışmalarıyla da örtüşmüştür. Araştırmalarda da öğretmen, öğrenci ve öğretmen adaylarının insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi kavramlarına yönelik görüş ve algıları incelenmiş bu kavramlara yönelik eşitlik, adalet, insanın değeri gibi kavramları vurguladıkları görülmüştür.

2. tema olan “özgürlük” temasına ait öğretmen adayları; “bağımsızlık”, “kuş”, “ışık”, “ağaç kökü”, “okul ve öğrenci” ve “uçurtma” metaforlarını ifade etmiştir. Bu tema ve ilgili metaforlar yine Sarı ve Sadık (2011)’in araştırmasıyla benzerlik göstermiştir. Çalışma aynı zamanda Hacat ve Demir (2017) ve Kartal ve arkadaşlarının (2018) araştırmalarıyla da örtüşmektedir. Belirtilen çalışmalarda da öğretmen adayları ve öğrenciler insan hakları ve demokrasi kavramlarına yönelik özgürlük temalarına değinmiştir.

Öğretmen adayları 3. tema olan “ihtiyaç, gereklilik” temasına yönelik: “ekmek- su”, “kural”, “toplu yaşama”, “nefes” ve “ışık kaynağı” metaforlarını dile getirmiştir. Ekmek, su ve nefes metaforları Sarı ve Sadık (2011)’in araştırmasıyla da örtüşmektedir. Öğretmen adayları 4. tema olan “güçlü olma, ayakta kalma” temasına ilişkin; “güvence”, “ağaç” ve “yapı” metaforlarını vurgulamıştır. Ağaç metaforu Sarı ve Sadık (2011)’in çalışmasıyla benzerlik taşımaktadır. “İşlerlik” temasıyla ilgili öğretmen adayları; “çalışkanlık”, “saat” ve “asma, üzüm” metaforları üzerinde durmuştur. “Rehber” temasına yönelik öğretmen adayları; “yıldız”, “atatürk” ve “makinenin işleyişi” metaforlarını belirtmiştir. 8. tema olan “Değişkenlik” temasıyla ilgili öğretmen adayları “bukalemun”, “otobüs” ve “karpuz” metaforlarını ifade etmiştir. Son tema olan “Düzen” temasına ilişkin “çevre” ve “toplum düzeni” metaforları öğretmen adayları tarafından vurgulanmıştır. Atatürk, makine, bukalemun, toplum düzeni metaforları Sarı ve Sadık (2011) ve Kartal ve arkadaşları (2018) araştırmasında da belirtilmiştir.

ÖNERİLER

Öğretmen adaylarının demokrasi ve insan hakları kavramlarına yönelik algıları 9 farklı tema başlığı altında birçok farklı metaforla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede yapılacak çalışmalarla ilgili olarak şu öneriler getirilebilir; insan hakları ve demokrasi kavramlarına yönelik araştırmalar öğretmen gruplarıyla birlikte yapılabilir. Bu çalışmalar farklı branşlarda görev alan öğretmen gruplarıyla karşılaştırmalı olarak incelenebilir. Öğretmen ve öğretmen adaylarının insan hakları ve demokrasi kavramlarına yönelik görüşleri nitel çerçevede daha detaylı bir şekilde ele alınabilir.

KAYNAKÇA

Balbağ, N. Leman, Gürdoğan B. Ömür ve Ersoy, A. Figen, (2017). İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersini öğretmenler ve öğrenciler nasıl algılıyor?. *Sakarya University Journal of Education*, 7 (1): 223-241.

Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 693-712.

- Christensen, L. B. , Johnson, R. B. ve Turner, L. A. (2015). *Research methods design and analysis*. (Çeviri Edt. Ahmet Aypay). Ankara: Anı Yayıncılık (Orijinal çalışma basım tarihi 2014).
- Cohen, L. ; Manion, L. ve Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. (6. Baskı). Oxon: Routledge.
- Creswell, J. W. (2008). *Educational research planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. International Pearson Merrill Prentice Hall.
- Çoklar, A. N. ve Bağcı, H. (2009). Öğretmen adaylarının eğitim teknolojisi kavramına yönelik geliştirmiş olduğu metaforlar. *Journal of Qafqaz University*, 28: 172-184.
- Çüçen, A. K. (2013). *İnsan hakları* (2. Baskı). Ankara: Sentez Yayınları.
- Dahl, R. A. (2010). *On democracy* (Çeviri: Buket Kadioğlu). Ankara: Phoenix Yayınevi (Orijinal çalışma basım tarihi 1998).
- Demircioğlu, İ. H. , Mutluer, C. ve Demircioğlu, E. (2011). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının demokratik öğretmen nitelikleri hakkındaki görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (2): 577-586.
- Demirel, Ö. (2005). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Ercoskun, M. H. ve Nalçacı, A. (2008). Sınıf öğretmen adaylarının empatik beceri ve demokratik tutumlarının incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 180: 204-215.
- Genç, S. Z. ve Güner, F. (2012). İlköğretim öğretmenlerinin demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi'ne yönelik görüşleri (çanakale ili örneği). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (3), 747-766.
- Hacat, O. S. ve Demir, F. B. (2017). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersine ilişkin görüşleri , *TÜBAD*, 2: (1-17).
- Hager, P. (2008). Learning and metaphors. *Medical Teacher*, 30(7): 679-686.
- Kara, C. (2017). *İnsan hakları ve demokrasi eğitimi* (1. Baskı). Turan, R. (Edt.). Ankara: Pegem Yayınevi.
- Kartal, A. , Öksüz, Y. , Öztürk, M. B. ve Demir, E. G. (2018). Sınıf öğretmeni adaylarının demokrasi algısı: polonya-türkiye karşılaştırması. *İlköğretim Online*, 7 (2): 562-579.
- Köse, E. (2009). Okul öncesi öğretmenlerinin demokrasi anlayışlarının değerlendirilmesi (erzurum ili örneği). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17 (3), 871-880.
- Özpolat, A. (2010). Bir toplumsal değişme paradigması olarak demokrasinin eğitime yansımaları: demokratik eğitim. *Milli Eğitim Dergisi*, 185, 365-381.
- Sarı, M. ve Sadık, F. (2011). Öğretmen adaylarının demokrasi algıları (çukurova üniversitesi örneği). *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 1 (2), 67-82.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011) *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (1993). *Applications of Case Study Research*. Beverly Hills. CA, Sage Publications.